

TURINYS

IŽANGA	4
PRADŽIA	7
Perspėjimai apie karą	8
Putino ideologinis burbulas	11
Galutinis sprendimas	13
PLANAS	15
Kaip karas buvo nesuplanuotas	16
Hostomelio placdarmas	20
Link Kyjivo	20
Platesnio masto invazija	23
Gynyba	23
OPERACIJA	26
Vadovybės nukirsdinimo išvengta	27
Mūšis dėl Hostomelio	29
Veržimasis į Kyjivą	44
ANALIZĖ	68
IŠVADA	76
PAPILDOMA LITERATŪRA	79

ĮŽANGA

Mums neliko jokių kitų būdų ginti Rusiją ir jos žmones, išskyrus tą, kurį esu priverstas naudoti šiandien. Situacija iš mūsų reikalauja ryžtingų ir skubių veiksmų. <...> Aš nusprendžiau pradėti specialiąją karinę operaciją.

Vladimiro Putino pranešimas apie invaziją, 2022 m. vasario 24 d.

Daugeliu atžvilgių Rusija su Ukraina kariauja nuo 2014 m., kai per Orumo revoliuciją buvo nuversta korumpuota, bet teisėtai išrinkta prezidento Viktoro Janukovyčiaus vyriausybė. Prieš Janukovyčių nukreipti protestai stiprėjo nuo pat 2013 m. rudens, kai vyriausybė pakeitė poziciją ir nepasirašė Europos Sąjungos (ES) ir Ukrainos asociacijos sutarties, atvirai pripažindama, kad patyrė spaudimą iš Maskvos, kuri tik pavėluotai susizgribo, jog pasirašiusi sutartį Ukraina iš esmės būtų atkirsta nuo Maskvos vadovaujamo prekybos bloko – Eurazijos ekonominės sąjungos. Protestai augo, o vyriausybė su jais tvarkėsi netinkamai: elgėsi nuožmiai, kai turėjo rodyti nuolaidumą, ir dvejojo, kai turėjo elgtis užtikrintai. Nuolatiniam proteste Kyjivo Maidano aikštėje pratrūko smurtas – 2014 m. vasarį žmonių minios susirėmė su saugumo tarnybomis, vyriausybė žlugo, o Janukovyčius paspruko į Rusiją.

Putinas, kuris jau seniai tiki, kad Vakarai vykdo tyčines ardomąsias kampanijas, per kurias nuverčia jiems nepatinkančias vyriausybes, tai palaikė dar vienu pavyzdžiu, kad tai – kaip įvardijo vienas Kremlui artimos konservatyvios rusų idėjų kalvės atstovas – „CŽA ir MI6 sąmokslas pakeisti režimą“. Be to, jis Ukrainą laikė teisėtos Maskvos interesų sferos dalimi ir darė prielaidą, kad bet koks priartėjimas prie Vakarų gal ir prasidės nuo prekybos susitarimų su ES, bet baigsis naryste NATO ar bent jau Vakarų karinių išteklių dislokavimu Ukrainos teritorijoje.

Per chaosą, kilusį iškart, žlugus Janukovyčiaus vyriausybei, Rusija praktiškai nepraliedama nė lašo kraujo per specialiąją operaciją užėmė strateginės svarbos Krymo pusiasalį.¹ Kol įvairiausio politinio plauko rusai

1 Žr. RAID 59, *Putin Takes Crimea 2014. Grey-zone warfare opens the Russia-Ukraine conflict* (Kaip Putinas užgrobė Krymą. Pilkosios zonos karas; iš anglų k. vertė Kęstutis Choromanskis, 2024 m., leidykla „Briedis“).

šventė tai, ką laikė teisėtu Krymo susigrąžinimu (iki 1954 m. jis priklausė Rusijai), prieš vyriausybę nusiteikusios pajėgos pradėjo bruzdėti Ukrainos pietryčiuose esančiame Donbaso regione, kur gyveno neproporcingai didelė šalies rusakalbių dalis. Dauguma jų nenorėjo atsiskirti nuo Ukrainos, tačiau nuogąstavo, kad tarp naujosios vyriausybės atstovų vyrauja ukrainietiška kalbantys lyderiai iš katalikiškų šalies vakarų, todėl jie patys bus diskriminuojami.

Daugelis jų tiesiog norėjo garantijų ir galbūt didesnės autonomijos pačioje Ukrainoje, bet buvo ir radikalų, pasisakiusių už bekompromisę nepriklausomybę ar Maskvos aneksiją, o į jų pusę suplūdo marga rusų savanorių, chuliganų, samdinių ir oportunistų šutvė, nekantravusi kurstyti pilietinio karo liepsnas.

Iš pradžių Putinas neturėjo jokių kėslų dėl Donbaso ir, kaip jam būdinga, nei priešinosi, nei palaikė sukilėlių bei jų sąjungininkų, o veikiau laukė, norėdamas pamatyti, kas nutiks, ir aršiau nusiteikusiems pareigūnams leido savo iniciatyva tiekti ginkluotę bei pinigus konflikto dalyviams. Vis dėlto, Ukrainoje įsitvirtinant naujai vyriausybei, o ukrainiečių reguliariosioms ir savanorių pajėgoms vis labiau spaudžiant sukilėlių paskelbtas Donecko ir Luhansko „liaudies respublikas“ (atitinkamai DLR ir LLR), Putinas nusprendė, kad šios teritorijos yra pernelyg naudingas spaudimo ir destabilizacijos įrankis, kad jo atsisakytų. Kaskart, kai atrodydavo, kad

Raidė „Z“, vienas iš kodų, kuriais rusų transporto priemonės buvo atskiriamos nuo ukrainietiškų, tapo Kremliaus bandymų liaudyje įkvėpti kryžiaus žygio dvasių simboliu. Ši didžiulė „Naujųjų Metų Z“ buvo demonstratyviai įrengta priešais JAV ambasadą Maskvoje. (Getty)

BATALIONO TAKTINĖ GRUPĖ

Nors sovietų karyboje bataliono taktinių grupių istorija yra ilga, iš tiesų jos įsigalėjo tik Sergejui Šoigu einant gynybos ministro pareigas (2012–2024 m.), kai vis didesnis dėmesys buvo skiriamas ne masiniam karui, o mažesnėms intervencinėms operacijoms.

BTG yra kombinuotųjų pajėgų manevravimo padalinys, sudarytas brigados – tuo metu tai buvo pagrindinis Rusijos armijos elementas – sudėtyje, skirtas dislokuoti puolamosiose operacijose. Nors BTG sudėtis varijuoja, priklausomai nuo brigados, kurioje buvo suformuota, paprastai ją sudaro dvi–keturios mechanizuotosios kuopos, tankų kuopa ir papildomi artilerijos, oro erdvės gynybos, inžinerijos ir logistikos vienetai. 600–800 BTG karių paprastai būdavo savanoriai *kontraktnikai* (ir dėl to, kad Rusijos įstatymu šauktiniams draudžiama tarnauti užsienyje, nebent būtų paskelbtas karas), o

pačiam padaliniiui tekdavo neproporcingai didelė dalis brigados, kurioje grupė buvo suformuota, paramos dalinių. Pavyzdžiui, daugelis BTG turėdavo ne vieną, bet dvi prieštankines kuopas, dvi–tris artilerijos baterijas ir dvi oro erdvės gynybos baterijas. Todėl kartais BTG buvo priskirta iki pusės brigados personalo ir išteklių. Paaiškėjo, kad BTG yra efektyvus padalinys operacijoms, kai reikia lankstumo ir ugnies galios, o ne operatyvinės ištvermės, bet prastas pasirinkimas žiaurioms sekinamoms kautynėms, kuriomis pasižymi karas Ukrainoje. Paprastai tariant, ją sudaro per mažai pėstininkų – paprastai apie 200, kad padalinys galėtų susitvarkyti su nuostoliais ir išlaikyti teritoriją. Armijai dėmesį nuo brigadų nukreipus link skaitlingesnių divizijų, BTG irgi neteko pagrindinio vaidmens Ukrainoje.

Daugeliu atžvilgių 2022 m. invazijos dagtį uždegė nepaskelbtas Rusijos karas Donbase. Šioje nuotraukoje prorusiškas karys iš Čečėnijos stovi šalia 2015 m. iš rikiuotės išvesto Ukrainos šarvuotio Debalceveje, jau užėmus šį strateginės reikšmės transporto mazgą. (Getty)

Putino ambicijas Ukrainoje pakurstė nepastovi jaunos demokratijos politika. Šioje nuotraukoje riaušių policija 2016 m. laiko atblokusę ilgai užsitęsusių protestų dalyvius nuo Rados pastato Kyjivo centre.

(© Mark Galeotti)

Ukrainos vyriausybės pajėgos palauš sukilėlius, Donbasą užplūsdavo Rusijos reguliariosios kariuomenės bataliono taktinės grupės (BTG) ir Maskva vis atviriau perėmė regiono kontrolę. Iki 2014 m. rudens konfliktas, kuris prasidėjo veikiau kaip maištas prieš ukrainiečius, tapo nepaskelbtu Rusijos karu prieš Ukrainą.

Vis tik ateinančius septynerius metus Putinas nežengė paskutinio žingsnio ir neaneksavo šių pseudovalstybių. Pagal pirmąjį (2014 m.) ir antrąjį (2015 m.) Minsko susitarimus, kurių iš esmės nepalaikė ir nesilaikė nė viena pusė, DLR ir LLR (bet ne Krymas) turėjo būti vėl prijungtos prie Ukrainos, tačiau su tokia didele autonomija, kad Kyjivas baiminosi, jog šie regionai iš esmės taps Rusijos „Trojos arkliais“. Šiaip ar taip, Putino tikslas buvo ne išlaikyti šiuos vis

labiau skurdo ir nusikalstamumo kamuojamus regionus savo rankose (nors 2022 m. rugsėjį jis juos galop aneksavo), o ciniškai išnaudoti juos kaip priemonę Ukrainai destabilizuoti bei įgyti bemaž veto teisę priimant sprendimus Kyjive. Tačiau viena kitą keitusios Oleksandro Turčynovo (2014 m. vasaris–birželis), Petro Porošenkos (2014–2019 m.) ir Volodymyro Zelenskio (nuo 2019 m.) vyriausybės nepapuoė į šiuos spąstus. 2021 m. Putinui ėmė trūkti kantrybė: jis pajuto, kad laikas kelti statymus, ir pradėjo telkti didžiules pajėgas prie Rusijos sienos su Ukraina.

PRADŽIA

Problema ta, kad teritorijose Rusijos kaimynystėje, kurios, turiu pastebėti, yra mūsų istorinė žemė, formuojasi priešiška „antirusija“. Ji yra visiškai kontroliuojama iš išorės ir daro viską, kad įvestų NATO ginkluotąsias pajėgas ir įgytų pažangiausių ginklų.

Vladimiro Putino pranešimas per televiziją invazijos išvakarėse

2021 m. pavasarį Putinas pradėjo burti pajėgas palei sieną su Ukraina. Ir, rodos, tuo pačiu metu siauras Rusijos pareigūnų ratelis pradėjo rengti invazijos planus. Svarbu, kad tai buvo visų pirma politinė, o ne griežtai karinė avantiūra, vykdoma visiškai arba didžiąja dalimi be Generalinio štabo Vyriausiosios operacijų valdybos (GOU) žinios. Joje dalyvavo gynybos ministras Sergejus Šoigu (nors, kaip teigiama, patyliukais nuogąstavo dėl šios idėjos), tačiau jis nebuvo profesionalus kariškis. Generalinio štabo vadas Valerijus Gerasimovas ir prisidėjo prie planų, ir pats buvo patyręs karys, bet, regis, tiesiog pakluso Putino norams, užuot bandęs juos kvestionuoti. Dauguma kitų įsitraukusių pareigūnų, atrodo, buvo žvalgybos pareigūnai, pavyzdžiui, Federacinės saugumo tarnybos (FSB) 5-osios tarnybos vadovas gen. plk. Sergejus Beseda, arba politinio pasitikėjimo asmenys ir prezidento sėbrai, tokie kaip „Bank Rossiya“ pirmininkas Jurius Kovalčukas (vadinamas Putino bankininku). Tiesą sakant, 2021 m. liepą 5-osios tarnybos 9-ojo departamento, kurio veiklos sritis yra būtent Ukraina, statusas buvo pakeltas iki visateisės valdybos. Pasak ukrainiečių žvalgybos, Ukrainos destabilizacijos planus ruošiančios valdybos darbuotojų skaičius išaugo nuo 25 iki daugiau nei 200.

Vladimiras Putinas stebi pagrindinį 2022 m. strateginių vadavietės pratybų „Vostok“ („Rytai“) etapą kartu su tuometiniu gynybos ministru Sergejumi Šoigu (iš kairės) bei Generalinio štabo viršininku ir pirmuoju gynybos ministro pavaduotoju generolu Valerijumi Gerasimovu. (Rusijos prezidento administracija, CC 4.0)

„Kamov Ka-52 Alligator“ yra ne tik itin pajėgus atakos sraigtasparnis. Ukrainos kare jis vis dažniau naudotas kaip dronų medžiojimo ir naikinimo mašina, ginkluotas prie šonų pritvirtinta 30 mm kalibro automatinė patranka „Shipunov 2A42“ bei raketomis „oras–oras“ „Igla-V“. (KAMOV KA-52, CC 4.0)

Hostomelio placdarmas

Antra esminė pradinio plano dedamoji buvo išlaipinti apie 300 oro desantininkų iš 11-osios atskirosios gvardijos oro desanto brigados ir *specnazo* komandų iš 45-osios gvardijos specialiosios paskirties brigados, kuriuos atskraidins 24 Mi-8AMTŠ sraigtasparniai, lydimi 10 kovos sraigtasparnių Ka-52 ir Mi-24/35M. Jų užduotis buvo perimti

Antonovo (arba Hostomelio) oro uostą Hostomelio gyvenvietėje, per 10 km į šiaurės vakarus nuo Kyjivo. Misijai vadovavo 45-osios brigados pulkininkas Vadimas Pankovas, mūšiuose užgrūdintas veteranas, kovojęs Čėčėnijos karuose ir dalyvavęs Krymo aneksijoje bei paskesniame Donbaso konflikte.

Antonovo oro uostas, priešingai nei tarptautinis Kyjivo Boryspilio oro uostas ir tarptautinis Kyjivo Igorio Sikorskio (Žulianų) oro uostas, buvo krovininis ir turėjo 3,5 km ilgio kilimo taką, kuris tiko ir pačių didžiausių gabaritų rusų kariniams transportiniams lėktuvams. Todėl buvo idealus pasirinkimas oro desanto placdarmui. Juk tai buvo ir vienintelio „Antonov An-225 Mriya“ – didžiausio kada nors sukonstruoto krovinio orlaivio – bazė. Taigi pagal planą, kai tik oro uostą kontroliuos rusai, bus galima greitai nutupdyti daugiau karių ir šarvuotosios technikos, kad galėtų atkirsti Kyjivą. Šiam tikslui bent dvi BTG iš 76-osios gvardijos oro desanto divizijos buvo pasirengusios laipintis į transportinius orlaivius „Il-76MD“ dalinio bazėje Pskove, kad būtų galima jas greitai permesi į Hostomelį.

Link Kyjivo

Nors, tikriausiai, rusai vylėsi, jog Hostomelio manevras leis greitai įžengti į Kyjivą, jie suvokė, jog atskraidinamos pajėgos bus per mažos ir per lengvai ginkluotos, kad užtikrintai užimtų sostinę, ir kad ši operacija dar neleidžia užsitikrinti visos šalies kontrolės. Be to, kad kontroliuotum miestą su beveik

VOLODYMYRAS ZELENSKIS

Volodymyras Zelenskis tapo tokiu karo lyderiu, kokio niekas nesitikėjo. Buvęs komikas, rengęs pasirodymus tiek Rusijoje, tiek Ukrainoje, į galios poziciją šovė televizijos seriale *Tautos tarnas* įkūnijęs mokytoją, kuris netikėtai išrenkamas prezidentu dėl internetų apskriejusio vaizdo įrašo, kuriame lieja tulžį dėl valdžios korupcijos ir nekompetencijos. Tai žmonėms surezonavo. Per 2019 m. rinkimų kampaniją jis žadėjo stengtis pataisyti santykius tarp rusų ir ukrainiečių, bet,

paniekintas ir pašieptas Maskvos, griežtino savo poziciją dar iki invazijos, nors ir krito jo reitingai. Tačiau invazija išryškino jo gebėjimą kurti ryšį su paprastais ukrainiečiais ir Zelenskis parodė, kad yra įkvepiantis nacionalinis simbolis. Daugumą kasdienių administracinių darbų patikėjęs administracijos vadovui, senam bičiuliui Andrijui Jermakui, savo talentą skyrė skatinti ir, kai prireikdavo, bauginti tarptautinę bendruomenę, kad ši remtų Ukrainos kovą.

trimis milijonais gyventojų ir įvestum jame tvarką, reikės daug gausesnių pajėgų. Tam tikslui dvi šarvuotųjų kovos mašinų kolonos turėjo apsupti Kyjivą iš rytų ir vakarų.

Apie 50 tūkst. karių, daugiausia iš Rytų karinės apygardos (5-osios, 29-osios, 35-osios ir 36-osios

kombinuotųjų pajėgų armijos), turėjo smogti pietų kryptimi iš Rusijos sąjungininkės Baltarusijos. Vadovaujami Rytų karinės apygardos vado gen. plk. Aleksandro Čaiko, jie turėjo pervaziuoti per vis dar radioaktyvią Černobylio zoną, o tada leisti pietų kryptimi palei Dniepro upės vakarinį krantą, pro Ivankivą ir Demydivą. Kad atskirtų savas pajėgas nuo ukrainiečių, kurie naudojo daug tokių pačių transporto priemonių ir įrangos, jas ženklino taktiniu simboliu „V“ (nuo rus. *vostočnyj* – „rytų“).

Tuo pat metu 30 tūkst. vyrų iš Centrinės karinės apygardos 2-osios gvardijos ir 41-osios kombinuotųjų pajėgų armijos, vadovaujami gen. plk. Aleksandro Lapino, turėjo pajudėti iš Rusijos Briansko regiono ir Gomelio Baltarusijoje per Černihivą, o tada leisti į pietus palei upės rytinę pakrantę, kad užimtų Kyjivą iš šiaurės rytų, pro Brovarų miestą. Šios pajėgos ženklintos taktiniu ženklu „O“. (Ironiška, kad liūdnai pagarsėjęs ženklas „Z“, nuo *Zapadnyj*, „vakarų“, buvo naudotas pietų fronte, bet, bėgant laikui, daliniai buvo perkeliama ir perdислоkuojami, todėl šie simboliai naudoti vis labiau pramaišiu.)

Tikėtasi, kad dėl chaoso, kurį sukels triuškinantys smūgiai ir oro desantininkų šturmas per Antonovo oro uostą, šios pajėgos paims Kyjivą iki vasario 27 d., ten galės papildyti degalų bei atsargų ir dauguma jų judės toliau, gilyn į Ukrainą, o reguliariųjų pajėgų ir *Rosgvardijos* kratinys tvirtai paims sostinę į Maskvos rankas. Ironiška, bet, regis, daugiau dėmesio buvo skirta įtampos malšinimui po užkariavimo kampanijos, o ne pačiai invazijai – buvo paruoštos detalios instrukcijos, kaip suskaidyti miestą į atskirtus sektorius,

Pirmieji kylančios saulės spinduliai apšviečia Kyjivą ir į dangų šaunantį „Motinos tėvynės“ paminklą, kuris iš pradžių iškilo švenčiant sovietų pergalę Antrajame pasauliniame kare, bet nuo invazijos pradžios tapo nacionalinio pasipriešinimo simboliu. Kūjį ir pjautuvą ant skydo jame pakeitė Ukrainos nacionalinis simbolis – Tridantis (*Tryzub*). (Getty)

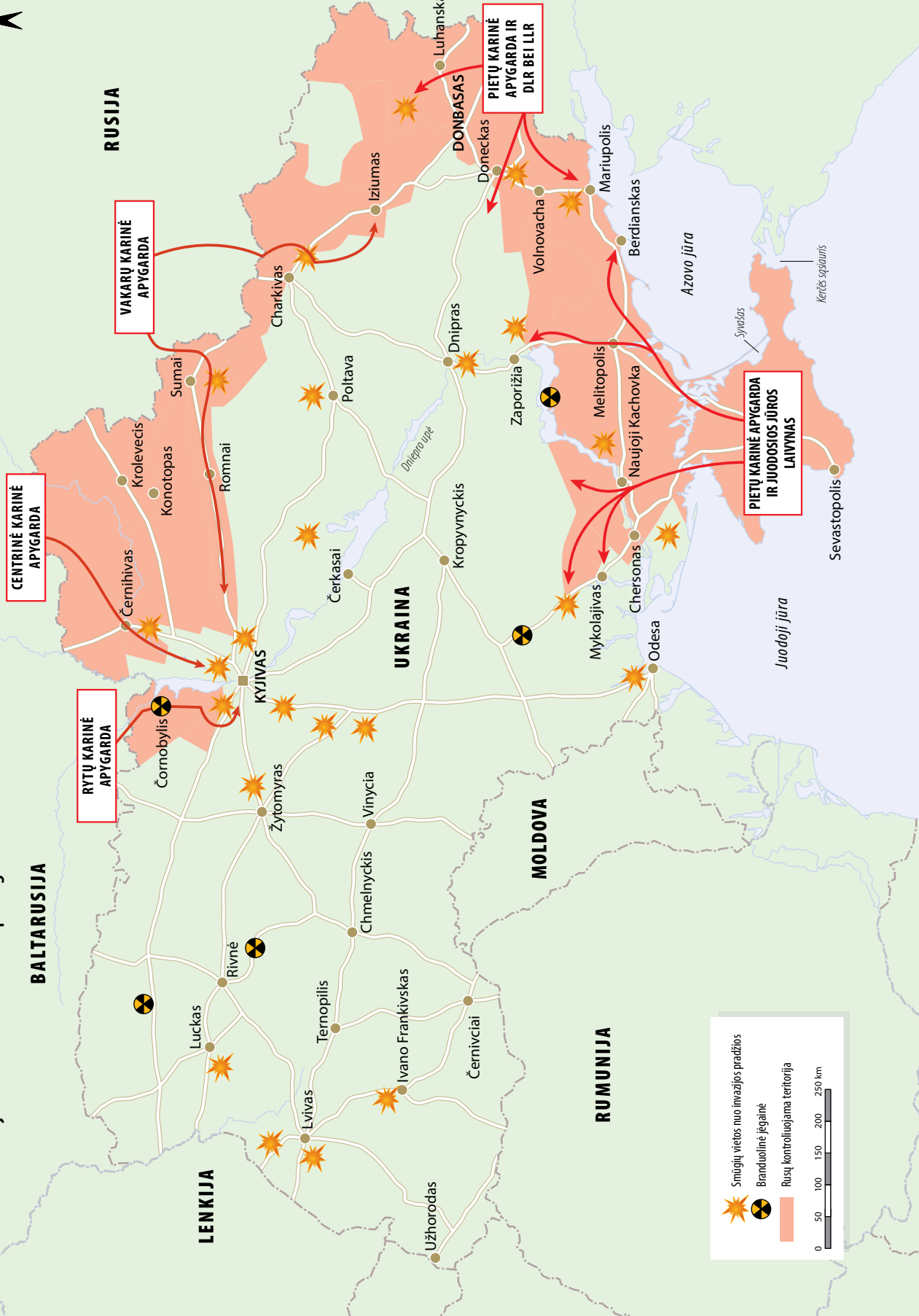
„AN-225 MRIYA“

Vienintelis pasaulyje rekordinis didžiakrūvis orlaivis „Antonov An-225“ buvo sukurtas devintajame dešimtmetyje SSRS daugkartinio naudojimo erdvėlaiviui „Buran“ gabenti. „An-225“ projektas buvo paremtas kitu milžinu – „An-124“. Lėktuvo sparnų ilgis siekė 88 metrus, o jį varė šeši turboventiliatoriniai varikliai „Progress D-18T“, dviem daugiau nei „An-124“. Pirmajam skrydžiui pakilo 1988 m., bet, žlugus sovietų kosmoso programai, o paskui ir pačiai Sovietų Sąjungai, 1991 m. buvo paskirtas ilgalaikiam saugojimui, o vėl eksploatuoti pradėtas 2002-aisiais, kai „Antonov Airlines“ jį restauravo. Orlaivis rado

savo nišą – gabenti nestandartinio dydžio krovinius, pavyzdžiui, vėjo turbinas iš Kinijos į Daniją ar lokomotyvus iš Vokietijos į Kiniją. Orlaivis buvo sunaikintas per mūšį dėl Hostomelio, bet planuojama, kad antroji versija, kuri jau metų metus stovi užbaigta tik dviem trečdaliais, bus baigta konstruoti iš dalies panaudojant ir iš pirmojo orlaivio išsaugotus komponentus. 2023 m. buvusiam „Antonov“ vadovui Serhijui Byčkovui prokurorai pateikė kaltinimus dėl aplaidumo, nes šis neįsakė evakuoti „An-225“ iki invazijos, nors kai kurie šiuos kaltinimus laiko valdžios keršto išraiška.

1 žemėlapis: invazija.

Plačiausias invazijos mastas: 2022 m. kovo pabaiga

kad *Rosgvardijos* pajėgos galėtų vykdyti „filtravimo“ operacijas ir atpažinti bei sulaikyti saugumo tarnybų karius bei visus kitus, kuriuos Maskva laikė potencialiai pavojingais.

Platesnio masto invazija

Tuo pačiu metu – nors tai didžiąja dalimi ir nėra šios knygos objektas – rusų kariai veržėsi pirmyn per virtinę kitų frontų, kurių kiekvienas buvo paženklintas savo atpažinimo simboliu. Šiaurėje taip pat stumtasi link Sumų, bet rusų pajėgos įklimpo šio miesto gatvių kovose. Iš okupuoto Donbaso reguliariosios pajėgos ir DLR bei LLR kareiviai pasklido link Charkivo šiaurėje ir Mariupolio pietuose (iš jų rusų pajėgoms pavyko paimti tik pastarąjį). Pietuose pajėgos iš Krymo sparčiai skynėsi kelią link Chersono, kurį užėmė, tačiau išlaikė tik trumpai, o paskui link Mykolajivo; kiti daliniai stūmėsi į šiaurės rytus, kad prisidėtų prie puolimo prieš Mariupolį ir užimtų „sausumos tiltą“ palei šiaurinę Azovo jūros pakrantę.

Vis dėlto tikėtasi, kad pagrindinis smūgis bus suduotas Kyjivui. Nužudžius, privertus bėgti arba įkalinus Ukrainos lyderius būtų galima įvesti „lojalų“ laikinąją vyriausybę, kurią palaikytų Rusijos galia. Ukrainos konstitucijoje nurodyta, kad nesant prezidento laikinuoju šalies vadovu tampa šalies parlamento – Aukščiausiosios Rados – pirmininkas. Į šias pareigas, taigi, atitinkamai ir į laikinojo prezidento postą, buvo galima skirti Putino draugą, parlamentarą Medvedčuką, vadovavusį Maskvai palankiam judėjimui „Ukrainos pasirinkimas“. Tiesą sakant, Zelenskis vėliau paminėjo, kad Putinas reikalavo jo pasitraukti iš pareigų ir užleisti vietą Medvedčukui. Tada įsiveržusios pajėgos būtų oficialiai pasitiktos kaip „taikdariai“.

Gynyba

Vis dėlto nuo pat 2014 m. ukrainiečiai planavo, rengėsi ir ginklavosi karui su Putino Rusija, kurį daugelis laikė neišvengiamu. Nors politiniai lyderiai buvo įsitikinę suprantą Kremlių geriau nei amerikiečiai ar britai, todėl neskubėjo ir nenorėjo pripažinti, kad ši diena ateis greitai, daugelis kariuomenės atstovų buvo daug labiau linkę priimti gaunamą žvalgybinę informaciją. Bet svarbiau, kad rengimasis karui su Rusija niekada nesiliovė. Išlaidos gynybai, kurios buvo mažiau nei 1 proc. BVP (remiantis ukrainiečių skaičiais), 2020 m. jau siekė 2,7 proc., o Ukrainos ginkluotosios pajėgos (ZSU) išaugo nuo 165 tūkst. 2014 m. iki 200 tūkst. 2022 metais. Nereguliosios 2014 m. susiformavusios sukarintos pajėgos buvo imtos griežčiau

Generolas Aleksandras Lapinas (kairėje) apdovanojimų ceremonijoje 2022 metais. Atkreipkite dėmesį į pistoletą „Makarov“, įsidėtą į kišenę prie krūtinės, ir raištį su kraujo grupe ant dešiniojo peties – mūšio zonoje net ir generolai žinojo, kad jiems gresia pavojus. (Mil.ru, CC 4.0)

Dėl strateginės padėties Azovo jūros pakrantėje Mariupolis rusams ir jų remiamoms surogatinėms pajėgoms iš Donbaso buvo itin svarbus taikynys jau nuo 2014 metų. Šioje nuotraukoje užfiksuotos ukrainiečių pajėgos su pėstininkų kovos mašina BMP-2, tais metais besiginančios nuo separatistų puolimo. (Getty)

Vis tik Rusijos Hostomelio operacija galėjo turėti daug didesnę poveikį Ukrainos vadovybės struktūrai. 2023 m. balandį tuometinis Ukrainos gynybos ministras Oleksijus Reznikovas atskleidė, kad pagal oficialius nurodymus, jeigu būtų puolamas Kyjivas, jis su komanda turėjo persikelti į saugų vadovybės bunkerį už miesto. Cituojant jį patį:

Mano štabui priskirtas vadovybės postas buvo – turbūt juoksitės – Hostomelyje, apsaugotoje vietoje, kuri buvo užimta viena pirmųjų. Teoriškai, jeigu būtume į jį persikėlę, per dieną ar dvi ten būtų atsidūrusi pusė ministerijos.

T-80BVM yra patobulinta tanko T-80BV versija, kuria siekta panaikinti atotrūkį tarp T-80 ir pažangiausio tanko Rusijos tarnyboje T-90M; šis tankas ginkluotas nauju 125 mm pabūklų, „Relikt“ sprogstamaisiais reaktyviaisiais šarvais bei patobulinta optika. Tačiau jis sulaukė prieštarų vertinimų, nes daugybė įgulų skundžiasi, kad dėl tariamų patobulinimų tanką sunkiau valdyti ir atsiranda daugiau erdvės gedimams. (Mil.ru, CC 4.0)

Reznikovo laimei, net pradėjus persikėlimo parengiamuosius darbus, atėjo žinia apie Hostomelio puolimą, todėl buvo pasirinktos alternatyvios Gynybos ministerijos patalpos Kyjive. Ironiška tai, kad nėra jokių įrodymų, jog Maskva būtų ką nors žinojusi apie šiuos planus, bet kitomis aplinkybėmis daugumą aukščiausio rango Ukrainos gynybos ministerijos pareigūnų su visais dokumentais ir saugumo sistemomis galėjo į nelaisvę paimti vos 300 desantininkų.

Mūšis ir kraujo liejimas Bučoje

Kol rusai bandė užimti Hostomelį ir jame įsitvirtinti, tuo pat metu pasiekė kitą už jo esantį miestelį, kurio vardas liūdnai nuskambės pasaulyje, – Bučą. Rusai tikėjosi, kad lengvai paims ir pakeliui palei greitkelį M07 įsikūrusią Bučą ir iš jos atsivers laisvas kelias į Irpinę. Nutiko priešingai – įsiveržėliai

įstrigo kruvinose gatvių kautynėse su Ukrainos reguliariąja kariuomene, kurią iš pradžių sudarė Nacionalinės gvardijos 4-osios brigados „Rubiž“ kariai ir vietos savanoriai. Viskas baigėsi civilių skerdynėmis, kurios, net ir matuojant šio išties žvėriško karo standartais, lieka vienu siaubingiausių jo epizodų.

Pavienis *Rosgvardijos* dalinys prasiveržė per Bučą vasario 25 d., bet rusai tik po dviejų dienų pradėjo iš tiesų pulti miestą. Priešakyje buvo Rytų karinės apygardos 35-osios armijos 64-osios atskirosios gvardijos motorizuotosios šaulių brigados BTG. Ši brigada buvo neseniai aprūpinta modernizuotais tankais T-80BVM ir stipriai šarvuotomis PKM BMP-3. Ją rėmė 234-asis gvardijos oro desanto pulkas ir dalis aršiausių reputaciją užsitarnavusių „Rosgvardijos“ karių, kadyrovcų, iš 249-ojo atskirojo specialiojo motorizuotojo bataliono „Pietūs“ ir galbūt net specialiojo greitojo reagavimo būrio (SOBR) „Achmat“.

Kol civiliai bandė žūtibūt pabėgti į Kyjivą, Buča buvo intensyviai apšaudoma minosvaidžių ir sunkiosios artilerijos ugnimi. Buvo apgriauti pastatai, miesto infrastruktūra pradėjo nebeatlaikyti ir ištisi kvartalai likdavo be vandens bei elektros tiekimo. Rusai, vadovaujami 64-osios brigados vado pulkininko Azatbeko Omurbekovo, pradėjo veržtis į miestą iš Hostomelio palei Vokzalna gatvę, bet pradinį puolimą pasitiko Molotovo kokteliais ginkluoti vietiniai (kurie padegė mažiausiai vieną transporto priemonę) ir nuolatinė toliašaudė artilerijos ugnis. Vokzalna gatvė per Bučą veda tiesiai į Iripinę, tad, baiminantis, kad puolėjai tiesiog ketina ją pravažiuoti pirmyn, 27 d. popietę buvo susprogdintas miestas jungiantis tiltas per Bučos upę.

Iš pradžių rusus pristabdė tiek jų pačių susitelkimas viename siaurame įvažiavime į miestą, tiek akivaizdus nenoras patirti nuostolių. Kaip

234-ASIS Gvardijos oro desanto pulkas

234-ojo pulko kovinė patirtis yra ne trumpesnė už visą jo pavadinimą: 234-asis gvardijos Juodosios jūros oro desanto III laipsnio Kutuzovo ordino pulkas, pavadintas Aleksandro Neviškio garbei. Įkurtas 1926 m. kaip eilinis pėstininkų dalinys – 74-osios Tamanės šaulių divizijos 221-asis šaulių pulkas, – 1939 m. jis tapo 157-osios šaulių divizijos 348-uuoju šaulių pulku. Jis kovojo Antrajame pasauliniame kare, vėliau pervadintas 234-uuoju šaulių pulku ir už atkaklią Stalingrado gynybą gavo gvardijos garbės titulą. 1946-aisiais tapo oro desantininkų daliniu, buvo perdislokuotas į Pskovą ir prijungtas prie 76-osios gvardijos oro desanto divizijos. Jis dalyvavo visuose posovietinės Rusijos kariniuose konfliktuose: nuo taikos palaikymo misijų buvusioje Jugoslavijoje iki Čėčėnijos, Sakartvelo, Ukrainos ir net Sirijos karų. Šiandien, nors vis dar turi parašiutininkų desanto batalioną, transportui naudojantį PKM BMD ir BPV, iš esmės dalinys dislokuojamas sausuma arba sraigtasparniais.

Štabo kuopa

1-asis oro desanto btl. (BMD-2/3/4)

2-asis oro desanto btl. (BMD-2/3/4)

Parašiutininkų oro desanto btl. (BMD-2/3/4, BPV „Tigr“)

Savaeigių pabūklų artilerijos div. (savaeigiai minosvaidžiai „2S9 Nona-S“)

1-oji prieštankinė baterija („BTR-RD Robot“)

1-oji prieštankinė baterija („2S25 Sprut-SD“)

Priešlėktuvinė baterija („BTR-ZD Skrežet“)

Žvalgybos kuopa („1V119 Reostat“)

Kovos inžinierių kuopa

Ryšių kuopa

Aviacijos paramos kuopa

Logistikos kuopa

Remonto kuopa

BBCh apsaugos būrys

Du ukrainiečių snaiperiai, apsirengę *giliais*, per kautynes prie Brovarų. Karys kairėje ginkluotas „Dragunov SVD“, o dešinėje – „Zbroyar Z-008“. (Nuotraukos autorius: Andrii Kotliarchuk / Getty Images)

pastebėjo vienas ukrainiečių karo ekspertas, „jeigu [rusai] būtų nusiteikę prarasti tankų kuopą, kad prasiskintų kelią, būtų paėmę tiltą dar niekam nieko nespėjus padaryti ir pirmoji banga veikiausiai būtų pralenkusi artileriją“, nes pirmąją dieną ukrainiečių pabūklai šaudė akiai, be jokių stebėtojų ant žemės arba bent jau be tokių stebėtojų, kurie galėtų perduoti informaciją, nes EK priemonėmis buvo trukdomas radijo signalas ir niekas šiuo konkrečiu atveju dėl tokios pagalbos dar nebuvo sugalvojęs kreiptis į civilius. Tačiau Omurbekovas elgėsi atsargiai ir, nors keletas entuziastingų desantininkų dalinių iš 243-iojo pulko netrukus ir pasiekė Irpinę, greitas Bučos užkariavimas virto lėta ir nuožmia kova.

Rusai vis – visiškai nusižengdami savo pačių mokymams ir doktrinai – rengė šarvuotųjų išpuolius be pakankamos pėstininkų paramos. Iš dalies taip nutiko todėl, kad daugelis BTG, dislokuotų beveik be jokio išankstinio perspėjimo ir bendros mobilizacijos, turėjo šarvuotuosius su įgulomis, tačiau stokojo visaverčių pėstininkų pajėgumų. Pavyzdžiui, viena mechanizuotoji kuopa buvo dislokuota su visais 11 turimų BMP, bet tik puse numatytų pėstininkų. Dėl to Bučos gatvėse jie buvo lengvai pažeidžiami ne tik prieštankinės ginkluotės, bet ir Molotovo kokteilių ar panašių savadarbių ginklų.

Per kitas dvi dienas rusai sėkmingai išplėtė placdarmą mieste, bet patyrė didelių nuostolių, įskaitant daugiau nei tuziną tankų ir PKM. O ir

jų puolimas ne visada buvo įspūdingas: pasitaikė atvejais, kai rusų tanko įgula paleido ugnį į, kaip pati manė, ukrainiečių šarvuotį, bet paaiškėjo, kad tai buvo senas BRDM-2, jau prieš daug metų paverstas miesto paminklu žuvusiesiems per sovietų invaziją į Afganistaną (1979–1988 m.) pagerbti. Pirmosiomis dienomis, kai dauguma šioje vietovėje veikiančių ukrainiečių pajėgų buvo sutelktos tiesioginei Kyjivo gynybai ir mūšiams palei kitus maršrutus, į Bučą siunčiami pastiprinimai buvo menki ir suburti iš rezervo, pavyzdžiui, „Azovo“ pulko ir Nacionalinės gvardijos 1-osios brigados „Burevij“ elementų.

Iki kovo 2 d. jau buvo justai, kad ukrainiečių gynyba yra geriau organizuota – frontas nusistovėjo, bet kartu pozicijose įsitvirtino 331-asis pulkas. Mieste likusius civilius pradėjo pasiekti humanitarinė pagalba, o kovo 3-iąją prasidėjo evakuacija, kai Ukrainos reguliariosios kariuomenės daliniai pradėjo atstumti rusus nuo geležinkelio linijų, dalijusių Bučą į pietvakarių ir šiaurės rytų dalis, ir iškėlė vėliavą ant miesto administracijos pastato Energetyktiv gatvėje. Gynėjai net ėmė viltis, kad pavyks apskritai išstumti įsiveržėlius iš Bučos.

Tačiau rusai reaguodami pradėjo kviesti daugiau pastiprinimo, suintensyvino miesto bombardavimą ir organizavo žemo aukščio antskrydžius raketomis ir bombomis ginkluotais „Su-25“ iš 899-ojo šturmo aviacijos pulko. Iki kovo 7-osios prie puolimo prisijungė desantininkai iš 104-ojo bei 234-ojo gvardijos oro desanto pulkų, priklausančių 76-ajai gvardijos oro desanto divizijai, ir 331-ojo gvardijos oro desanto pulko,

Patikimas atakos lėktuvas „Su-25 Grač“ („Uola“) yra tiek rusų, tiek ukrainiečių karo aviacijos parko ramstis, ginkluotas 30 mm „Gryazev-Šipunov GS-30-1“ automatine patranka ir galintis nešti 4 000 kg sprogmenų, tvirtinamų prie 11 taškų. (Getty)

priklausančio 98-ajai gvardijos oro desanto divizijai, ir buvo suburti į tris puolimo grupes, pasirengusias pulti miestą iš šiaurės ir vakarų. Artilerijos bombardavimas sukėlė gaisrą NII SV, Stiklo ir keramikos tyrimų institute, dėl kurio į dangų šovė toksiškas dūmų stulpas. Kitas dvi dienas rusai išlėto stūmėsi į priekį, o kovo 9-ąją vykdyta dar viena didelio masto civilių evakuacija, tad tarp gynėjų įsivyravo nuotaika, kad svarstyklės pakrypo ne jų naudai.

Kovo 12 d. vietos administracija paskelbė, kad miestas krito. Nors dar buvo riboto masto bandymų kontratakuoti kovo 16-ąją, Buča išliko rusų rankose iki karių atitraukimo mėnesio gale, kai buvo patrauktos visos pajėgos, puolusios Kyjivo kryptimi. Grįžusios į Bučą, ukrainiečių pajėgos rado skerdynių sceną. Nors dalis rusų laikėsi disciplinos ir su Buchoje likusiais civiliais elgėsi bent iš dalies tvardydami, net ir plėšdami jų namus, ypač ieškodami maisto, kadangi operacijos pradžioje išduoti riboti daviniai jau buvo pasibaigę, kiti davė laisvę savo brutalumui ir žvėriškumui. Čėčėnijos nacionalinės gvardijos kariai buvo atsakingi už užnugario saugumą ir šią užduotį jie priėmė kaip žalią šviesą smurtauti, kankinti ir žudyti nebaudžiamiesiems, vykdam *začistka* („valymo“) operacijas. Kartu su dalimi reguliariųjų pajėgų kareivių, jie vykdė neabejotinai kliaukiausius šio karo nusikaltimus (iki to meto, kai rašyta ši knyga). Kai kurie civiliai žuvo, nes paprasčiausiai pateko į kryžminę artilerijos ugnį, bet kiti tapo sisteminio žudymo aukomis: civiliai kankinti siekiant išgauti informacijos, mušami, o tada vykdytos jų egzekucijos. Iki šiol neįmanoma užtikrintai pasakyti, kiek jų buvo tyčia nužudyti, o ne tapo slogia karui būdingų netiesioginių aukų statistika: skaičiavimai svyruoja nuo daugiau nei šimto iki penkis kartus didesnio skaičiaus.

Maskva tvirtina, kad tai tėra melas ar ukrainiečių „surežisuota“ operacija, kuria siekiama diskredituoti Rusiją, nepaisant gausių fizinių įrodymų ir liudijimų, kuriuos surinko JT žmogaus teisių komisaras ir Tarptautinio baudžiamojo teismo tyrėjai. Akivaizdžiai paniekindamas šiuos kaltinimus, Putinas 2022 m. liepos 13 d. paskelbė Omurbekovą, kuris vėliau buvo sužeistas, Rusijos Federacijos didvyriu (tai aukščiausias Rusijos karinis apdovanojimas), tačiau per slaptą ceremoniją; o tada Omurbekovas buvo pašalintas iš vadovavimo lauko sąlygomis ir paskirtas 392-ojo regioninio mokymų centro vadu. Omurbekovo reputacija buvo nekokia dar iki Bučos: kai prieš pat invaziją dalis jo vyrų pareiškė nenorintys joje dalyvauti, šis, kaip teigiama, vienam jų smogė į veidą šautuvo buože, o kitam prie smilkinio prispaudė tarnybinį pistoletą sakydamas: „Nušaučiau tave ir man už tai nieko nebūtų.“ Bet pasklidus žiniai apie apdovanojimą, vienas komentatorius kariuomenės socialinės žiniasklaidos kanale net suabejojo: „Ko tai išmokys kitus? Kaip slėptis rūsyje ir įsakyti žmonėms šaudyti į civilius?“

Veržimasis į Kyjivą

Tikrasis prizas, be abejonės, buvo Kyjivas kaip praktinė ir simbolinė Ukrainos valstybės, kurią Putinas taip norėjo pažaboti, širdis. Planas buvo

surengti staigų ir dramatišką žaibo karą, per kurį rusų kariai pasiektų Kyjivo priemiesčius, o gal ir ne tik, jau pirmą dieną, o visiškai apsuptų ir užkariautų miestą per tris. Šiaip ar taip, atstumas keliu nuo pasienio iki Kyjivo tesiekė 125 km – kas galėjo nutikti ne taip? Na, žinoma, daug kas nutiko ir netrukus paaiškėjo, kad, vėlgi, pažeidžiant karinės doktrinos principus, nebuvo paruošta jokių alternatyvių planų, jei pradinis puolimas užstrigtų. Operacijų ir lauko pajėgų vadai buvo priversti improvizuoti, dažnai maišėsi vieni kitiems po kojomis, o Maskva nuolat, bet bergždžiai reikalavo nuoseklaus ir spartesnio progreso. Kaip nepaisydamas politinio korektiškumo pasiskundė vienas majoras iš 64-osios atskirosios gvardijos motorizuotosios šaulių brigados – NCUO, spaudžiamas Kremliaus, „tiesiog tapo bamba žmona, kuri tik rėkia ant vyro, kad šis greičiau padarytų darbą.“

Dvi kolonos, turėjusios užimti Kyjivą, iš Baltarusijos šiaurės vakaruose ir Briansko Rusijoje šiaurės rytuose, pajudėjo vasario 24 d., apie 4 val. ryto. Pirmoji, kaip jau minėta, didžiąja dalimi aplipdyta aplink 10 BTG, suburtų iš 35-osios kombinuotųjų pajėgų armijos, ir desantininkų iš 31-osios atskirosios gvardijos oro desanto brigados, peržengė Čornobylio zoną ir vėlyvą popietę pasiekė Ivankivą, į šiaurę nuo Kyjivo. Tai buvo gyvybiškai svarbu, nes mieste stovi tiltas per Teterivo upę ir iš jo veda greitkelis P02 į Kyjivą.

Černihivo apsiaustis

Operatyvinę grupę, kuriai buvo pavesta pulti Kyjivą iš šiaurės rytų, sudarė BTG, turinčios apie 30 tūkst. vyrų, daugiausia suburtų iš Centrinės karinės apygardos. Iš šios krypties Ukrainos vadovybė tikėjosi pagrindinio smūgio, tad prieš jį buvo išdėstyta 1-oji tankų brigada, kurios būstinė yra

Rusų tankas T-80BVM ir pėstininkų kovos mašina BMP-2 rieda pro simboliu „V“ pažymėtų sunkvežimių virtinę, įstrigusią liūdnai pagarsėjusioje „šarvuotosios technikos spūstyje“ pakeliui į Kyjivą kovo pradžioje. (Mil.ru, CC 4.0)

KYJIVO PUOLIMAS

ĮVYKIAI

Vasario 24 d.

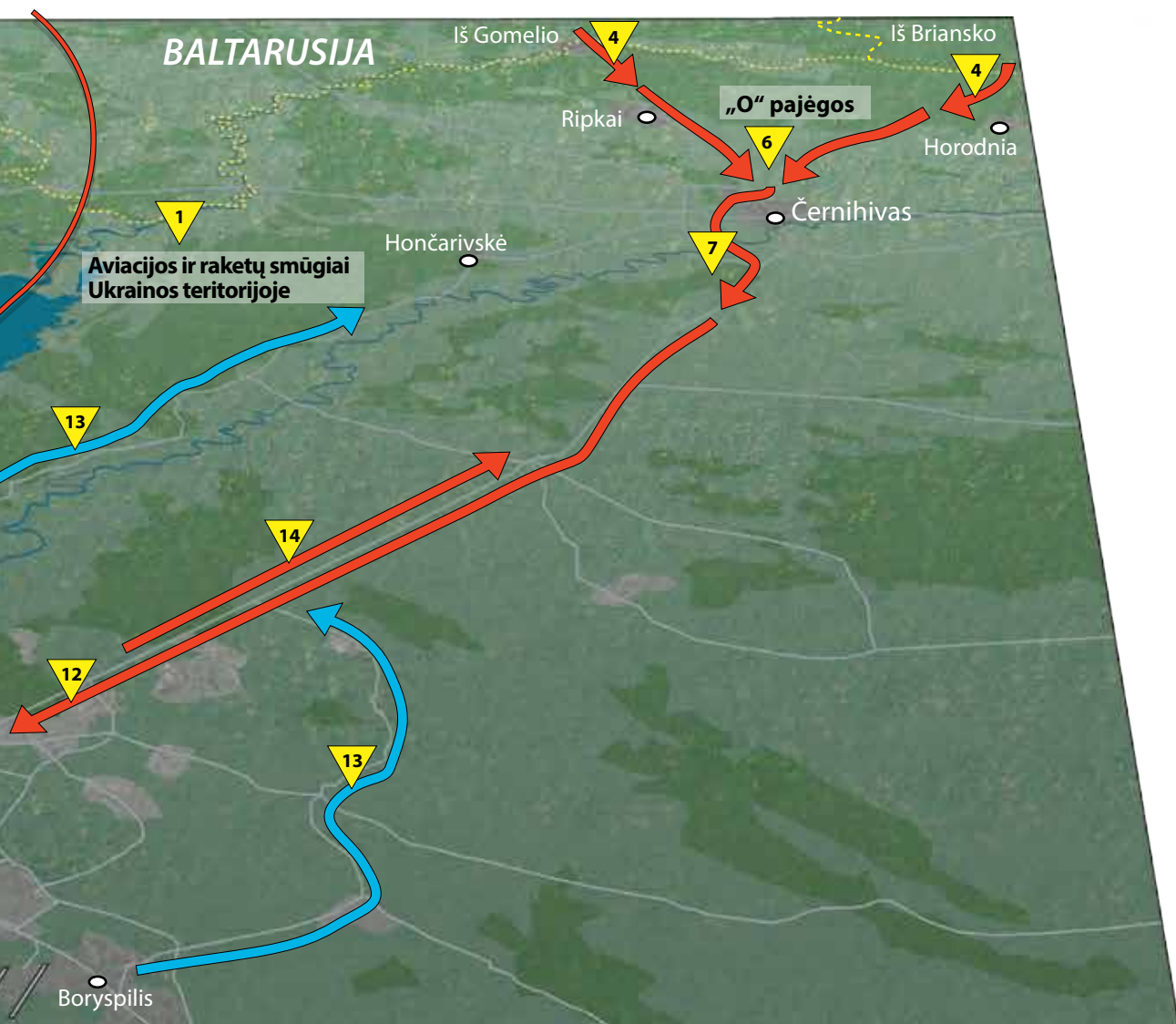
1. Pradiniai aviacijos ir raketų smūgiai Ukrainos teritorijoje.
2. Sabotažo aktai Kyjive.
3. Sraigtasparniais atskraidinti puolėjai užima Antonovo oro uostą.
4. Puolimas sausuma iš Briansko ir Gomelio.
5. „V“ pajėgos prasiveržia pro Čornobylio zoną ir pasiekia Ivankivą.
6. „O“ pajėgos pajuda iš Gomelio ir Briansko regiono.

Vasario 25 d.

7. „O“ pajėgos apeina Černihivą šonu, pradeda miesto apgultį.
8. Ukrainiečiai sugriaua Kozarovyčių užtvanką.

Vasario 26 d.

9. Pagrindiniai „V“ pajėgų daliniai pasiekia Demydivą.

Vasario 27 d.

10. „V“ pajėgos siunčia nedidelius padalinius į rytus situacijai iširti.

Kovo 1 d.

11. Pagrindinės „V“ pajėgos užstringa ties Demydivu.

Kovo 9 d.

12. „O“ pajėgų pagrindiniai daliniai pasiekia Brovarus.

Kovo 22 d.

13. Ukrainiečiai pradeda kontrpuolimą.

Kovo 29 d.

14. Rusai pradeda atsitraukimą.